

ՄԱՀԻԿ

ԿԱՆԱՆՑ ՅԱՏՈՒԿ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՃԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ԱՌՏԵՐԸ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ, ՆՈՐՈՅԹԻ

ՋԵՌԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆՑ

ԿԱՆԱՑԻ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԻՐԵՐՈՒ

ԺԹ. ՏԱՐԻ

Նոր Շրջան, Թիւ 38

ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՏԻԿԻՆ ԱԶԵԻԻ Մ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՕՐԻՈՐԴ ԱՐԱՔՍԻ ԴԼՈՒԿԵԱՆ

ՕՐԻՈՐԴ ԱՐՍԷՆԷ ՃԻԼՀԷՐԵԱՆ

ՕՐԻՈՐԴ ՆԻՆԻ

ՕՐԻՈՐԴ ԵԼՏՈՔՍԻ ԽՈՒՆԿԵԱՆ

ՕՐԻՈՐԴ Ս. ՎԱՐԴՈՒՀԻ

ԵՒ

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔ

Գին 40 փարա

Տպագրութիւն ԾԱՂԻԿ, Կալաթա.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 50 դրուշ. Վեցամսեայ 25՝ դրուշ.:

ԳԱԽԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 54 դրուշ. Վեցամսեայ 27 դրուշ.:

ԱՐՏԱՍՍԱՀԱՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 12 ֆրանք:

Ծանուցման, բաժանորդագրութեան եւ թերթին վերաբերող ամէն կարգի գործառնութեանց համար ղիմել մի՛ միայն՝

{زاغيك غزنه سی}

درعليه ده غلطه ده قورشونلی خاندۀ نومرو ۷

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԻԹ «ԾԱ.ՂԻԿ»

Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, Գուրչունլու խան, թիւ 7

JOURNAL "DZAGHIK,"

Constantinople, Galata, Kourchoum Han, N° 7.

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՕԺԻՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԶԱՆԱԶԱՆ ՆԻԻԹՈՑ

ԾԱԼՃԵԱՆ ԵՒ ԹԱՎՅԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԱՆ

Կ. Պոլիս, Էսկի Զապթիէ հասէսի թիւ 63

Ապրանաց տեսակներու ճոխութեամբ ու չափաւոր գիներով ծախող հանրածանօթ այս հին Վաճառատունը Եւրոպական առաջնակարգ գործարանաց հետ միշտ ունեցած յարաբերութեանց շնորհիւ կը գտնուի պատրաստ հաւաքածոյ մը ասեղնագործութեան և օժիտի վերաբերեալ նոր ու ընտիր նիւթերու, ինչպէս մետաքսեայ կերպասներ, աթլազ, թաւիշ, թաւթա, ոսկեղօծ ու արծաթեայ զուտ ու անզուտ թելեր (խաս եւ խամ սըրմա), ճերմակեղէնի համար ընտիր պոօտէներ, վալանսիէն ու մետաքսէ թանթէլաներ, ճեմակըլթան, գաղղիական ընտիր շապիկի կերպասներ, բիքէներ, գունաւոր պաթիսթներ եւայլն եւայլն:

Զեռագործ բանուած ու սկսուած զանազան ճոխ նիւթոց հաւաքածոյ մը պատրաստ կը գտնուի:

Կ. Պոլսոյ եւ Դաւառաց դպրոցական հաստատութեանց համար մասնաւոր զեղչ կ'ըլլայ:

Վաճառատան մէջ կը գտնուի միշտ պատրաստ ասեղնագործի գծագրիչ մը:

ՇԱՀԻԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

(622) ԺԸ. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 38

25 ՄԱՅԻՍ 1906

ՍԱԼՕՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ՈՎՈՐԱՅԱՐ հաճելի վայր մըն է Տիկ. Բ...ի սալօնը, զիրար միայն խնկարկող անձերու պատուաւոր ակումբի մը, մանկամարդ տանտիրուհւոյն եռանդուն նախագահութեան ներքեւ։ Տիկինը թէպէտ ոչ-գրագէտ, այլ սակայն մտքի հաւասար ճկունութեամբ գիտէ շօշափել միեւնոյն ատեն գրական, գեղարուեստական, աշխարհիկ, ժողովրդագիտական, ընկերա-հոգեբանական, լրագրական, վերջապէս ընթացիկ նիւթերու երեւոյթներ, չնորհիւ օրն ի բուն իր կատարած յոգնեցուցիչ ընթերցումներուն։ Դանայեան խառնակ կարաս մը իր միտքը, մէկ խօսքով՝ ուր ամէն հետաքրքիր իր նիւթը կը գտնէ։ Ասոնց հետ մէկտեղ, գերազանցապէս ճարպիկ կին, գաղտնիքը ունի հրապուրելու երկու սեռէ բոլոր անոնք՝ որ իր սրահը կը յաճախեն, միմիայն անուշ բառ մը, գգուող խօսք մը և վայրիայելի գովարանութեան մը անտահման հաճոյքը ըմբոշխնելու համար իր հեղինակութենէն։

Ահա թէ ինչո՞ւ, հաւասարապէս, ամենուն պաշտելի, Տիկ. Բ...ն է ինք, յաւէտ անքննադատելի, միշտ հաւնուած ու ճշմարտապէս սալօնի հմայիչ ու վնասուած պերճախօս ջիղ, դարձեալ ամէն անոնց համար որ իր սրահը կը գիմեն զգալու համար ինք-

զինքնին այն երանութեան մէջ չազախուած՝ որ հպարտութեան վերջնագոյն խաւին վրայ թառել կուտայ մարդուն :

Եւ մոյշ մը իր սուփնին է՛ն եռանդուն Վայրկեաններէն :

(Արեւմար. դաշնակիւն խոնջ սեղնաշարերու աստմներին ցուցադրած կը հանգչին Պեռիոյի վերջին մեկ հոգեցունց ռեվոլուցիոն. գիրք, գիրք, գիրք, ամեն կողմ. քերթեր, հանդեսներ, նգոյրներու գոլխները՝ ծախու հանուած իրերու պէս. քաւիքիւն մօթաներ. ասդին անդին ասեղնագործութիւններ. ժագ Բալլոյի քապո մը հոս, նկար մը հոն. ամեն դիւարուսագիտական, աշխարհիկ. եւ քանի մը քերականոց երկրպագուներ որոնք օրուան նիւթերով կը զբաղին.)

Ա. — Տիկինին կարծիքէն ետ, Տիկինին հեղինակութիւնը անվիճելի է. այո՛, Չապէլ Եսայեան իրաւ է թէ...

Բ. — Բայց Արամ Անտոնեանին ջանքերով փաստերը շատոնց քչեցին տարին Չիֆթէ Սարաֆիւնները Ոսկեղջիւրի տիտունքը :

Տիկ. — Ամէնուդ. ներկայութեանը կը խոտտովանիմ որ Չապէլ Եսայեան չնաչխարհիկ երեւոյթ մըն էր մեր գրական հորիզոնին վրայ. իբր, իբր... խոտտուէր, հոգեբան, իբր հմտալից, խորաթափանց, խորատոյգ, անսղիւս կին գրող՝ զոր երբեք ուղղուած ըլլայ գրական մեր հիւրասրահը իր վերջնութեւն քանի մը տարիներուն մէջ, կամ մինչեւ ցարդ. բացառութիւնները գիտէք որ միշտ կը յարգեմ, Սիպիլը, Չարուհին, Հոփսիմէն, Տիկ. Թէոֆիլը, Նիւնին, Օր. Ա. Տայենցը որ վերջերս երեւցաւ Ծաղիկի մէջ, նորեւրէն գրեթէ ամէնքն ալ, ամէնքը, այո՛, կը յարգեմ, անուշ գրելու կերպ մը ունին ամէնքն ալ. ազէկ կ'ընեն որ չարունակեն միշտ գրել, ասոնք ամէնքն ալ բացառութիւն են : Գալով Տիկին Չ. Եսայեանի, չքնաղ հանճար մը, փայլուն ակնախաւիզ «սեւ աղաւմանդ» մը, որուն «արուեստագէտ» գրականութիւնը հպարտ կ'ընէ զիս, կին ծնած բլլալու համար. հպարտ եմ նաեւ. բոլոր կին գրողներու մասին : Իսկ Անտոնեան, ս'ըստած ու խիզախ մեր գրագէտը իր անմրցելի համբաւով՝ պատճառ մը ունի հարկաւ կամ թերեւս մէկէ աւելի ազրիւրներ՝ զոր դեռ չէ ցուցադրած եւ կամ որոնցմէ միայն երկուքը տեսանք, այո՛, ազրիւրներ ունի հարկաւ կատարածելու այդ ակննդ վայելած գրական հաջաւին վրայ : Անտոնեանը արթուն չարածձի մըն է, որ իր բոլոր ընդդիմախօսներուն մէկանց կը պատասխանէ, որչա՛փ կը հաւնիմ իր գրականութեան... : Եւ Տիկ. Եսայեան, ի՞նչպէ՛ս անագիւտ... :

Դ. — Ձեր կարծիքը, Տիկին, Ա. Յարութիւնեանին վրայ, եթէ կը բարեհաճիք :

Տիկ. — Ահ, արդարեւ երախտագրարտ կը զգամ անձա հանգչող իմ ազնուամիտ ունկնդիրներուս, որոնք իմ ամէնաչնչին կարծիք-

ներուս կարեւորութեան պատկառելի բաժին մը կ'ընծայեն, մինչ
դուք ամէնքդ ալ, ինձմէ աւելի աղէկ կրնաք դիտնալ ամէն բան :
Բայց խնչպէս կը փափաքիք, — (անհամբերութեան եւ խղիւղութեան
նշաններ ամենուն դեմքին վրայ,) իմ կարծիքս, որ
պղտիկ բան մըն է, ահա Յարութիւնեանի մասին, այս ինքզրոյն
մէջ : Ա. Յարութիւնեան գաւառացի՝ անժխտելի կարողութիւննե-
րով օժտուած մեր աննման գրագէտը՝ որ իր դունաւոր արձակ
ու չափական քերթողութիւններով մեր գրականութեան անագիւտ
հրապոյրներէն մէկն է արդարեւ, իրաւունք ունէր թերեւս, իր
կարգին միջամտելու Չիֆթէ Սարաֆա-Անտոնեանական խնդրոյն
մէջ. թերեւս մեր սիրեցեալ գրագէտ Չիֆթէ Սարաֆին ալ գրդած
ըլլայ զայն իր պաշտպանած դատին մէջ խնալու, Անտոնեանին
դէմ. ասոնք ամէնքը, խնչպէս գիտէք անթաղութիւններ են, եւ
իրաւունք ունին ամէնքն ալ : Յարութիւնեան՝ մանրազննին, հո-
գելոյց՝ աչքեր ունի, և իր գրչի զաւակները աղէկ յղացուած, ա-
ղէկ ուսուցացած, և աղէկ ծնած են միշտ : Նոյնպէս Չիֆթէ . . . :

Ա. — Ներեցէ՛ք, Տիկին, Ձեզ ընդմիջելուս, ինչ կը խորհիք
Մալխաս-Տէր-Անդրէասեան վէճին վրայ :

Տիկ. — Հաւատացէ՛ք սր սրամտութեան արարար մըն էք
դուք, և դեռ վերապահութեամբ կ'ըսեմ ասիկա. *de coq à l'ane*,
հէ՞ . . . : Բայց խեղճ Մալխասը աշխատութիւն մը ունէր վերջա-
պէս. Կոնքուռներու ընթերցումն իսկ Բօլ և Վիքթուր Մակուիթ
եղբայրներուն ընթերցման չի նմանիր գիտէք որ, մարդուն աշխա-
տութիւնը ուրանալ, ըստ իս . . . : Իսկ Տէր-Անդրէասեան, որուն
նախընթաց օր դեռ ներկայացուեցայ, ճշմարիտ մարմնացում մըն
է զարգացումի. անդաւանելի ձեռնհասութեամբ խօսեցաւ ամէն նիւ-
թերու վրայ. արդէն սխրացած էի իր գրութիւններէն :

Գ. — Կարդացի՛ք տիկին, Ժ. Սայապալեանին Առաջին աերը :

Տիկ. — Աքանչելի հովուերգութիւն մը, եղեւիններու սար-
սուռներով ընդելուղուած, հմայի՛չ, հմայի՛չ այնքան, որքան ա-
ռաւելակչիւ՝ իր վիպական անմեղութեանը համար : Բուբուլիս
պիտի տամ զայն որ կարդայ :

Բ. — Կը հաւնի՞ք, Տիկ. Ի. Մինասեանի գրականութեան . . .

Տիկ. — Ահ, ճշմարիտ պարծանք մը մեր սեռին. եթէ պատի-
ւը ունենայի զինք իմ սրահիս մէջ ընդունելու : Ձինքն ու Օր.
Ալիս Մանուկեանը ինձ ներկայնողին լաւագոյն երախտագիտու-
թիւնս կը խոտոտնամ : Անանկ չէ՞ որ, պէտք է գրագէտ կիներու
թիւն ալ ստուարացած ըլլայ մեր այս, ինծի համար է՛ն հաճոյաւթ
զուարթ խմբակին մէջ, ասով աւելի փոփոխուն հանգամանքներ պիտի
ունենան մեր ժամանցները համեմուած կանացի ասղնատուքներէ ալ :

(Կը համաձայնին):

(Սպասողին արահին դռնէն ներս.)

— Տիկինս վայրկեանի մը համար կը խնդրուի Տիկ. Ֆ... Կանէ, որ ստիպողական դադանիք մը ունի իրեն հաղորդելիք:

(Տիկինը երկար խանցքները հանգրիմելով եւ շնորհալի ժրպիտով մը):

— Կը ներէք որ... վայրկեան մը. —

(Խոնարհութիւններ.)

(Տիկինը մեկնած է իր նորեկ հիւրին քով առանձին խոցի մը մէջ, որուն սապէս կը դրուատէ իր ներսի հիւրերը)

— Օհ, երջանկութիւն մը, մտերմութիւն, քեզ տեսնել, այս անակնկալ այցելութեանդ երկար չնչառութեան մը, հանդիստի մը սուղ արժողութիւնը կը պարտիմ, որով պահ մը առթիւր տուիր ինձ հեռանալու բարեկամներու ակումբէ մը, որոնց ներկայութեանը, հաճելի ըլլալու համար միայն ստիպուած եմ ամէնուն ալ հաւանութիւն սքանչալու մ'ուրուցանել, նոյն իսկ ամէնէն անիմաստ եւ աննշան պարագայի համար, մտածէ որ երկու երկար ժամերէ ի վեր ամէնէն սրտանց ատած մարդիկս իսկ, հրաշքի քողերով ներկայացուցեր եմ, սխրացեր, դմայլեր եմ, որպէս զի չըսուի թէ սալօնիս մէջ ուրիշներ կը բամբասուին. ահա իմ սալօնիս հմայքին բուն դադանիքը՝ զոր քեզի կը վստահեմ միմիայն, մտերմութիւն, եւ այս ալ, խուցի մը մէջ ըլլալու համար, եթէ ոչ, բնաւ չէի փորձեր ասանկ անկեղծութիւն մը վայրկեանի ինձի, իմ սրահիս մէջ եթէ ըլլայինք:

— Աշխարհ այսպէս է արդէն, եւ իրաւունք ունիս, սիրելիս, բացական կը դատապարտեն միշտ խելանի մարդիկ որ եւ է ընկերութեան մէջ, բայց ա'լ աւելի խելանի եղողները այդ բանը կ'ընեն երբ առանձին են բոլորովին:

ՀԱՅԿԱՆՈՅԵ ՄԱՌԻ

Ծաղիկի նախորդ թիւով, աղքատիկ վարժարանի մը վարժուհիներէն մէկուն՝ գլխարկադուրի աշակերտուհիի մը նկատմամբ ցոյց տուած անարտութիւնը պատմած էինք: Մանգոլմէ կը գրէ թէ այդ աշակերտուհիին եղած զրկանքը փոխարինելու համար խերաղի քանի մը օրինակներ զգեստ եւ գլխարկ նուիրած են անոր, ու միտքաւորած աղքատիկ աշակերտուհիին՝ որ գլխարկ չունենալուն համար զրկուած էր դաշտային դրօսանքէն:

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ ՌԻԼԱՆՏԻ ՄԱՏՈՒՌՆԵՆ

Հեռաւոր հովիտ մը, բլուրներու թեթեւ բարձրութեանը մէջ ամփոփուած կը կենայ գիւղը, չըջապատուած գեղեցիկ պարտէզներով, ուր թօնած տերեւներու տեւքը կարծես մեղանոյշ տխրութիւն մը կը յիշեցնէ: Գիւղին մէկ անկիւնը բլուրի մը մարգերուն վրայ, ուր արչալոյսը իր մարգարիտէ արցունքներուն հետ վարդ կարմրութիւնները կը հոսեցնէ, մատուռ մը կայ. դուռնը թեթեւօրէն հակած գիւղին վրայ, իրր թէ շինոտ կոյս մը ըլլար:

Գիշերը երբ գիւղը կը խորդայ իր անուշ քունովը, երբ յարազանոցի սիրահարները վերջին մնաքբարտիներու դառնութեան մէջ ընկնուղած՝ անդա՛մ մըն ալ՝ կը սեղմին այդ անուշ էակներուն հեշտօրօր լանջքը, ա՛հա այն ատեն տուն մը կայ միայն՝ որուն պատուհաններէն պայծառ կարմրութիւն մը ցոլացիկ վերջալոյսով բռնկած ապակիներու կարմրութիւնը կը պարզէ մութ գիշերին մէջ: Հոն՝ գիւղին հարուստ ջաղացպանը իր մահամերձի հեծկըլ֊ փուքներուն մէջ թաղուած, ատեն ատեն զսուանցանքներ միայն կը թռցնէ իր դալկահար չըթներէն, և որ իր վերջին հրաժեշտներն ըլլալ կը կարծէ գիւղին ու առուակին, որ կը վազէ ձորն ի վար լղելով բլուրներու քղանցքը և խօսեցնելով խիճերն ու աւազները:

Վայրկեան մըն ալ և. ահա արեւելքի հորիզոնը հուրիի մը ահուշ ամօթխածութիւնովը կը կարմրի. աքաղաղները դեռ նոր խօսք ելած, դազցեա կը հրաւիրեն մշակն իր արած, բնութեան երգիչները իրենց քնարներուն վրայ, ու դեռատի հարսերը սափորները ուսերնուն վրայ՝ մօտակայ աղբւրք: Հովուսրդին հօտը առջեւը՝ կամաց կամաց կը հեռանայ գիւղէն, անցնելով բուրումնաւէտ նրբուղիներէ կը մագլցի բլուրն ի վեր և կ'իջնէ մօտակայ ջաղացքին ձորը, խոյտալու համար իր առօրեայ զուարթ կեանքովը, զուլալ ջութերու մօտ, դալարադեղ մարդերուն վրայ:

Հովուսրդին մարգերուն վրայ ընկողմանած իր անուրջներուն տարուբեր գրկին մէջ կ'օրօրուի հանդարտիկ, կը զգայ թէ օրուան տաքին հետ իր սիրտն ալ կը հալի նայեաթի մը դեռուտ նայուածքին տակ, ու վշտին ծայրայեղութենէն կը թողու պա՛հ մը որ սրինգն ալ իր սէրը երգէ...

Մինչդեռ սրինգը իր վերջին խաղը օգին խուլ հոտանքներուն կը յանձնէ, ահա մատուռին զանգակը, որուն լայնաբայ բերնէն խինդ ու ծիծաղ միայն կը թռէին, հիմայ իր խուլ զոզանջիւնին հետ ջաղացպանին մահը կ'իմացնէ շինականներուն: Սիրոյ ձայները

դադար կ'առնեն պահ մը, ոչխարները մայելէ կը դադրին, ու թռչուններուն տարտամ մեղեդին մահաստուեր միջոցին մէջ կը ցնդի...

Հովուորդին՝ սիրտը լեցուած, կարօտի արցունքներով ծանրացած աչքերը դէպի բլուրը կը յառէ. կը շարժայ թէ օր մըն ալ ինքը պիտի տանին հոն՝ ուր ջաղացական լուիկ մնջիկ գերեզման կ'իջնէ քնանալու համար իր յաւիտենական քունը և ուր իր նահաջորդներուն ոսկերոտիքը կը հանգչին նոճիներու սեւ շուքին տակ:

Մարգուան

ԱՐԱՔՍԻ ԳԼՈՒԿԵԱՆ

ՈՂՈՐՄՈՒԹԵՐՆԵՐ

Գրեց՝ ՎԻԲԹՈՐ ՀԻԻԿՈ

ՕՐ. 2. Ա. Խ. Ին

Տրե՛ք, հարն'ւսներ, ողորմութիւնը խորն է աղօթին,
Աւա՛ղ, երբ Տեսնե՛ք ձեր սեւին վրայ աղփաւ մ'որ լըռին,
Ծընդադրած կուշայ անոք, անպաշտան, դողդոջուն ու ծեր.
Երբ Տեսնե՛ք որքե՛ր ցըրահար, լըռուած, անհայր ու անեք,
Որ սովաղուկ փշրանք կը ժողվեն ձեր ոսկերուն տակ,
Աւսուած դարձընէ ձեռնէ իր դեմքը զըրահոս համակ:
Տրե՛ք, օր կուգայ որ այս աշխարհէն անդարձ կը մեկնիք,
Ողորմութիւննիդ հո՛ն, վերք, գանձ մը կ'ըլլան գեղեցիկ:
Տրե՛ք, որպէս զի օր մը ըսեն քե. «Եւ զըրա՛ց մեզի»,
Որպէս զի ջընանկ մայրը որ ցուրտէն, հովէն կը սառի,
Եւ վըշտաշարջարք որոնք սառապին խնձոյներեւոյ մօտ,
Ձեր արահներուն, զարդերուն նային նըւազ նախանձոտ:
Տրե՛ք, որպէս զի անաւոր օրը ձեր վերջին ժամուն,
Ունենա՛ք գոնէ հանդեպ ձեր գործած բոլոր մեղքերուն
Երկնի մէջ կարող մուրացիկի մը աղօթք գեղուն:

Տրապիզոն

Թարգմ. ԱՐՄԻՆԷ ԶԻԻԶԵՐԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՀՕՐԵՂԲՕՐԱՂՋԿԱՆՍ

ՕՐ. ԻՐԱՄԱՆ ԽՈՒՆԿԻ

Կ. Պոլիս, 15 Մայիս 1906

Սիրելիս Խումա,

Բաւական երկար լուռութենէ մը վերջ, կուգամ վերսկսիլ շարունակութիւնը նամակներուս՝ որոնք կը յուսամ թէ գոհ կը թուուն քեզ :

Կարծեմ, վերջին նամակիս մէջ, ըսած էի թէ, ձեռ ու կարը չսիրեցի մինչեւ այն ատեն, երբ Գալէնտէրի դրութիւնը մասադպրոցէն ներս, իր հեղինակին հետ խօսի :

Մեծ խանդավառութեամբ լեցուած էր դպրոցը : Մ. Գալէնտէրեան էֆէնտի ուսուցիչ կարգուած էր մեր վարժարանին : Ն. Վարդուհան վարժարանը առաջին քայլը կ'առնէ դէպի յառաջդիմութիւն 1896 թուականէն վերջ :

Մեծ ու պզտիկ, ամէնուն գէմքին վրայ ներքին ուրախութեան և անհամբերութեան արտացոլացումը կը նշմարուէր. իրարանցումը տիրապետած էր վարժարանին մէջ, ու կ'աւելնար, քանի՜ կ'ուշանար Գալէնտէր էֆ.ի գալուստը : Մինչ այսպէս ոգեւորութիւնը հեռզհեռէ կը թեւածէր ամէն կողմ ու եռուղեւը կ'աւելնար, ևս բոլորովին անտարրեր շուրջ տիրող իրարանցումին և սրանեղած՝ այդ անկարեւոր նկատած դասիս համար այդչափ խանդոտ ցոյցերուն հանդէպ, հետեւեալ օրուան դասերովս կ'ըլլադէի :

Եկաւ վերջապէս. մենք, աշակերտուհիներս, դասարտն առաջնորդուեցանք. զիս տեսնելու էիր, Իրֆա, սպանդանոց տարուած ոչխարի մը պէս ակամայ մտայ դատարանէն ներս, որովհետեւ խոյս տալ անկարելի էր, սակայն փախուստի միջոցը կը մտածէի, փոխանակ դասին վրայ խորհելու :

Բայց հակառակ այդչափ դժկամակութեանցս, զարմանալի հակազդեցութեամբ մը գոհ կ'ըզայի ինքզինքս, և ուշադրութիւնս գրաւուած էր իր ազուր յառաջարանովը, որով Գալէնտէրեան էֆ. կը թուէր ձեւագիտութեան օգուտները, անոր կարեւորութիւնը ազդիկներուն համար, վերջապէս անհրաժեշտ պէտք մը ըլլալը կեանքի պայքարին մէջ : Դասը սկսաւ, ուշս իր վրայ կեդրոնացած էր. բանի մը վրայ չէի խորհեր, ա'լ փախուստի գաղտնարը անհետացած էր մտքէս :

Անոր դասաւանդութեան եղանակը մասնաւոր գաղտնիք մը ունէր կարծես, զիւրմբունիլի բացատրութիւններովը, դասը տղուն մտքին մօտեցնելու և դիւրահաղորդ ընելու արուեստովը : Վերջա-

պէս իր հմտալից դասախօսութիւնը ունկնդիրը առինքնելու յատկութիւնը ունէր. ակամայ փախաք մը ծնաւ ներսս ու մտադրեցի աշխատիլ :

Արուեստին դրութիւնը թէպէտեւ կնճռոտ, սակայն իր դիւր ուսոյց եղանակովը կը հարթուէր ամէն դժուարութիւն ու լաւ մը կը տպաւորուէր մեր մտքերուն մէջ, այնպէս որ քիչ ատենուան մէջ սկսանք ձեւել ու կարել :

Անհամբեր և ուրախութեամբ աուցուն սպասման մը հատնումը կար ներսիդիս, մէկ հինգշաբթին միւսէն բաժնող օրերը կը համբէրէի, որպէս զի չուտով դար համէր այդ աղուոր դասին օրը, որ իրարանցումով կը սկսէր, ոգևորութեամբ ու եռանդով կը յառաջանար և ապագային աղուոր հեռանկարովը կը վերջանար :

Վեց եօթը տարիներու բաւական մեծ սննդալիս մը կը բաժնէ զիս այսօր այդ գեղեցիկ օրերէն, որոնց ամէն մէկուն վերջուշումը սիրտս ուրախութեան յուզումներով կը զեզու, անդրադառնալով միանգամայն այն ակամայ աշխատութիւններուն՝ որոնց արդիւնքը հաճոյքով կը վայելեմ այսօր. և ո՛րչափ իրաւունք ունին եղեր ըսելու թէ, կեանքի մէջ, ամէնէն կարեւոր ու կենսական պէտքն է ձեւն ու կարը, իգական սեռին համար :

Պէտքէն վերջը միթէ հաճոյք ալ չէ՞, երբ հագնած սիրուն ու քորէթ չըջաղդեստդ կը հաւնուի ամէնէն և հետաքրքրութեամբ կը հարցուի թէ «ո՞ր մօտիսթը կարեց», և դուն դո՛ւ և վստահ և թեւրեւս քիչ մըն ալ պարծանօք, կ'ըսես — ես կարեցի: Հոգեկան անուշ հրճուանք մը չա՞ղդեր մարդուն այն հիացումը՝ զոր կը գրաւէ քու ձեռակերտ հագուստդ: Այս՝ բարոյական վարձատրութիւնն է զոր կ'ընդունիս. միւս կողմէ ալ նիւթական մեծ չա՛ն մը ունիս. զոր օրինակ, այն չըջաղդեստին, որուն այնչափ հաւնեցան, առ նուազն երեք մէճիտ կարողչէք պիտի տայիր էն աննշան կարուհիին, այնպէս չէ՞, թերեւս այդ կարուհին այնչափ խնամքով չի կարեր, որչափ դուն կարեցիր. ա՛րդ, թէ՛ այնչափ դրամը վրայ տուած պիտի ըլլայիր, և թէ թերեւս չի հաւնուեր այնչափ՝ որչափ որ հաւնուեցաւ, թերեւս դուն կարած ըլլալուդ համար. կը տեսնե՞ս, սիրելիս, ամէն անգամ որ հագուստ մը չիմելով կարես, բարոյական վարձատրութեան և սրտի դո՛հունակութեան քով պիտի գտնես նիւթական չա՛ն մը:

Անցեալ օր, Իրմաս, բարեկամուհիներէս մէկուն այցելութեան գացի, խօսքը այլեւայլ նիւթերու վրայ դառնալէ վերջ, եկաւ յանգեցու գարնան եղանակին և իր պահանջած չըջաղդեստներուն վրայ. դանդատ յայտնեց ու ըսաւ «բարեկամուհիս, չըջաղդեստ մը պիտի չիմես, կերպասին արժէքէն աւելի դրամ պարտաւոր ես

վճարել կարողին, առ ի՛նչ անտանելի բան է. սա հազած պլուզս տեսա՞ր, կանգունը 60 փարայ առած եմ, և 25 դրուշ կարողչէք սուած եմ, չե՞ս ցաւիր... երանի անոնց՝ որոնք սովրած են ժաւ մանակին և աստնկ յուսահատութեան չեն մատնուիր հազուստ մը չինելու համար» :

Արդարեւ տրտունջը իրաւացի էր. 25 դրոշ մէկ 60 փարանոց պլուզին համար... կարժէ՛ր, երբեք, որովհետեւ մեծ աշխատութիւն մը չկար վրան. չիտակը զգացածս ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ արդար զայրոյթ մը իր անտարբեր ծուլութեանը համար :

Նախախնամութիւնը ամէն առաւելութիւններով օժտած է մարդ արարածը, ու ամէն բան անոր տրամադրութեան ներքեւ դրած է, որպէս զի ընտրէ՛ բարին կամ չարը, յուրն կամ լաւը, կարեւորը կամ անկարեւորը, ու իւրացնէ, գործածելու համար ի պահանջել հարկին. երբոր մարդ անտարբեր կը մնայ էն կենսական պէտքին հանդէպ, ուրեմն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ կամքի պահասութիւն, և ո՞վ չի կրնար ըսել կամ չի կրնար խոստովանիլ թէ ամէն բան կը խորտակուի, կը փշրուի ու կ'անէմնայ կամքին զօրութեանը առջեւ :

Ուստի, սիրելիս, եթէ մարդ պատրաստակամութիւն ունենայ բան մը սովրելու, տարիքը ինդիր չէ, մահաւանդ որ խօսակից բարեկամուհիս, 20-23 տարեկան, ուսանելու տարիքին մէջ՝ կը դառնուէր, և ձեւ ու կարի պէս դիւրամբունելի բան մը կրնար սովորիլ, դոնէ տարրական բաները կարելու և մէկ աննշան պլուզին 25 դրուշ չտալու համար :

Սա ալ պէտք է գիտնալ որ, անուշ իրմաս, կեանքը ուղի մըն է, ուրկէ կ'ընթանանք անգիտակցաբար ու չենք գիտեր թէ այդ ճամբուն վրայ ի՛նչ խոչընդոտներու կը պատահինք. կրնայ ըլլալ որ օր մը իջնենք գահալէժի մը խորը, անկարող ամէն բանի, և պէտքը զգանք մերը մեղմով լրացնելու. այն ատեն կը յուսահատինք ու կը տատամսինք. ի՛նչ վիճակի մէջ որ ալ ըլլայ մարդ, պատրաստուած ըլլալու է կանուխէն, զիմադրաւելու կեանքի բազմապիսի պատահական փորձութիւններուն :

Ա՛րդ. պզտիկ բարեկամուհիս, կը յորդորեմ զքեզ որ, լըջօրէն հետեւիս, այս հացի չափ կենսական եղող արուեստին, կանուխէն սիրես ու աշխատիս, անկարեւոր չի նկատես զայն, որովհետեւ ձեւն ու կարն է աղջկան մը թէ՛ կարեւորը, թէ՛ օգտակարը եւ թէ՛ միանգամայն հաճոյալին :

Հօրեղբորաղջիկ
ԵԻՏՈՒՄԻ ԽՈՒՆԿԵԱՆ

ԳԱԻԱՌԱՅԻ ԱՂԶԿԱՆ ՄԸ

ԱՆԿԵՂԾ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գաւառացի աղջկան ունեցած նպատակն է միայն՝ ծնիլ և ծը-
նանիլ. այսինքն՝ կարգուիլ ու է է երկտասարդի հետ, որովհետեւ
մեր ծնողքները՝ իրր մեր ստեղծիչը՝ դատապարտած են մեզ, ա-
մուսնանալ ա՛յն երկտասարդին հետ, զոր մենք քնաւ չենք սիրեր։
Սակայն ի՞նչ կրնանք ընել, քանի որ ստեղծիչը մեր նախամօր ըսած
է. «Յաւով ծնանիս», անշուշտ գաւառացիներուս ալ ըսած պիտի
ըլլայ «կարգուեցէք այն երկտասարդին հետ զոր չէք սիրեր»
երբ ձեր ծնողքին հնազանդիլ իմ մե՛ծ պատուիրանս է»։ Կը տես-
նէ՞ք իմ սիրելի քոյրերս, ինչորին հոգեբանական կէտը։ Բայց քիչ
մը համբերելու պատիւը ըրէք ինձ, որպէս զի մեր կեանքին պա-
րագաները բացառեմ ձեռք։

Մեր ծնողներն առաջին օրերը քանի մը հատ խնամիրներ կ'ու-
նենանք, որոնք մանուկտեղի գալով խնամելիս օսութիւնն ալ կա-
տարած կ'ըլլան, այս և այս տեսակ ընտանեկան յարաբերութեամբ
կ'անցընենք մեր քսանընթինք ամիսները, ու այս թուականին ալ
կը սկսինք յաճախել փողոց մանկապարտէզը։ Այդ մանկապարտէ-
զին մէջ կը ոտրվինք լաւ հայհոյութիւն, կռիւ և աներեսութիւն...
Եթէ ուրախանալու կէտ մը ունինք, այն ալ սա է թէ՛ մօռկա-
պարտէզը երկու տարիէն կ'աւարտենք փայլուն վկայականով մը։

Կը մօռենք տան նախակրթարանը. դատաւորէին ոչ վարժուհի
է ոչ ալ պարզուհի, այլ ակիկն ամէնագէտ... Գաւառացի մայրն
է՝ որ նստեցուցած ծունկերուն քով իր սիրասուն աշակերտուհին,
կը սորվեցնէ խաղ, պար, սնէծք, բամբասանք ևն. ևն. Սակայն
սա ալ ուրանալու չենք որ մենք գաւառացիներս չառ լաւ գիտենք
ձեռագործ, որովհետեւ 7-8 տարի չարունակ կ'աշխատինք տուն
նախակրթարանը ու կը կերտուինք մայր դաստիարակուհիէն։ Ամէն
ձեռք վարժութեամբ հրաշալիք կը գործէ կ'ըսէ երեւելի գիտուն
մը. մենք ալ հրաշալիքներ ստեղծելու կարողութիւնը ունինք,
բայց եկուր տես որ տասերիու տարեկան չիղած՝ մեր կոչումը իր
բարձր ձայնովը կը կանչէ մեզ ամուսնութեամբ...։

Ահաւասիկ մեր ուսումնարանի առաջին տարիներն են որ կը
ս'լսին մեզ նշանած գտած ու կը վերջանան մեզ ամուսին տեսնե-
լով։ Այս ժամանակամիջոցին մէջ ի՞նչ կը ոտրվին իմ սիրելի քոյ-
րերս. այս կէտին բացատրութիւնը պիտի ձգեմ իմ փորձառու քոյ-
րերուս՝ որոնք չիմա կը յաճախեն նշանածեալ ուսումնարանը։ Սա-
կայն սա գիտեմ որ անոնց դպրոցը գիւերը կը բացուի ու արչա-
լոյսին դէմ կը դոցուի։

Հաւատացէք, այս տողերը որ կը գրեմ, մեծ յուզումներու արդիւնք է: Այսօր իմ 18րդ տարեգարձիս առաջին օրն է. ասով հինգ անգամ եղաւ որ խնամեխօսութեան կուգան երկու տարուան մէջ: Երեւակայեցէք զիս, ձեր հեռատեսութեամբը, տասնըութը տարուան մատաղ տունկ մը, զոր կ'ուզեն արմատախիլ ընել իր սիրելի բունէն՝ ու կապել այն նուիրական գործին զոր բանաստեղծները «ընտանեկան յարկ և նուիրական տաճար» կ'անուանեն:

Բայց ձեզ կը հարցնեմ, կարելի՞ է որ տասնըութը տարուան անխորձ և տգէտ աղջիկ մը կարենայ նուիրագործել այս տաճարը: Չէ՞ մի որ տկարութեամբ պիտի քանդէ զայն: Դեռ չատեր գիտեմ որոնք իրենց 12երորդ տարիներուն մէջ մտած են այդ սուրբ տաճարին չեմբերէն ներս, և անոր զիմանալու զօրութենէն զուրկ ըլլալուն, իրենց կեանքը գոհած են...: Ուրեմն ես յիմար մէկը ըլլալու եմ որ իմ նմաններէս խրատ չտանեմ: Ո՛չ, ես չեմ կրնար իմ ձեռքս տալ այնպիսի մէկուն որ՝ ուսմունքէ բան չի հասկնար, կեանքի նպատակը չի գիտեր, ինծի գէմ՝ զուրկ չունի և վերջապէս անբան է: Ես աւելի կ'ուզեմ և կը նախընտրեմ այն ձեռքը՝ որ գիտէ վայելել կեանքի սրայքարին գէմ մղուելիք անցքը: Եթէ ասանկ մէկը կ'ուզէ զիս, կը մտնեմ սիրայօժար նոյն տաճարը, իսկ եթէ ոչ, թող ծնողքս անիծեն ու բոլոր դաւառացի քոյրերս պաշարակեն զիս: Ես չեմ ուզեր ըլլալ այն աղջիկներէն որոնք սլարոք սեպկելով ամուսնութիւնը ակամայ կը հնազանդին իրենց ծնողաց և մէկ խօսքով՝ կը ծնին տգէտ ու կը մեռնին ապէտ:

Սոնկուրլու

Ս. ՎԱՐԴՈՒՀԻ

ԺԱՆԵԱԿԻՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Կանանց յատուկ Ծաղիկ չարաթաթերթի 4րդ թիւին մէջ Մարութի Ղազարոսեան ստորագրութեամբ և «Ժանեակները» խորագրով յօդուած մը կարդացի: Ես ալ փափաք ունեցայ այդ հարցը շօշափող Էռնեսթ Լօի ծովամամուռի (Algue) կամ ժանեակի ծագումին պատմութեան վրայ ըրած մէկ պզտիկ ուսումնասիրութիւնը թարգմանաբար հրամցնել ընթերցողի համեստափայ ընկերներուս, եթէ օգտաշատ հանդէսի խմբագրութեան գնահատանքին արժանանալու պատիւն ունենայ:

Եթէ օրիորդ յօդուածագիրը չի նեղուիր, պիտի ըսեմ թէ այս թարգմանութիւնը եթէ իր գրածին մէկ պակասը չի լեցներ, գոնէ կրկնութիւն մըն ալ չի կրնար նկատուիլ:

ԱՅՆԻ Մ. ՂԱՆԵԱԿԻՆ

* * *

ԾՈՎԱՄԱՄՈՒԹԸ (L'ALGUE)

— Իրա՞ն է որ Լա Սեք-Լիռսիւղ իր ամբողջ կահ ու կազմածով
և մարդերով ընկղմած է, Տէ՛ր :

Հանսայի կոմսը, հաւաղապետ Նիքօլա Ֆիւկփէս, որ իր առ-
ջեւ գտնուած մեծկակ մադաղաթի մը վրայ փետրագրիչով թիւեր
կը շարէր, յանկարծ գլուխը վեր առաւ ինքնակոչ հիւրին դէմքը
ճանչնալու համար :

Ֆլանտրուհիներու յատուկ կնգդակաւոր վերարկուի մը մէջ
կորսուած՝ բարձրահասակ ու նիհար կին մին էր եկողը : Իր կնգու-
ղին տակէն խօլաբար դուրս նետուող մաղերուն քանի մը փունջերը
իրեն խարտեաչ ըլլալը կը մատնէին : Եւ իր դունաւոր դէմքին
վրայ կը փայլէին երկու անհանգարտ տչուկներ, ջրանցքներու ան-
կենդան ջուրին կուշտ կապոյտովը, երկու ազուր աչուկներ :

— Քեզի՞ ինչ, աղջիկս :

— Ո՛հ, գթութիւն, գթութիւն, Տէ՛ր :

Այս բառերուն մէջ գենկեղգերեկի (supplication) ա՛նանկ
չեչտ մը կար որ Պոլեփցի ծերուկ հաւայարդարին զգացումներուն
ու մինչեւ իսկ հոգիին թելերը թրթոսացուց :

— Ո՞վ ըսաւ ասիկա քեզի, յարեց ծերուկը, զայն հանդար-
տեցնել ջանացող թօնով մը :

— Տարածայնութիւնը քաղաքին մէջ կը չրջի արդէն... Մառ-
պուէի քարափին չուկայի Տափյիներն ալ կը հաստատէին զայն...
Ուստի հասկընալ ուղեցի... Եւ ձեզ դիմեցի որ հաւուն տէրն
էք... Իրա՞ն է արդեօք, Տէ՛ր, չիտակն ըսէք... :

— Նաւազներուն մէջ աղգական մը, բան մը ունի՞ս :

— Նշանածս ունիմ, Ժիլլիօ Հափքէնը :

— Ա՛հ, խեղճ տղայ... :

Նաւաղապետ Ֆիւկփէս ելաւ ու բռնեց խեղճ աղջկան բա-
ղուկներէն որ կը դանդաղէր : Մտովի կ'անիծէր իր ձախաւեր կա-
րեկցութիւնը որ այսպէս բիրտ իրականութիւնը վայրկեան մ'առաջ
անոր զգացնել տուած էր... Եւ հիմա՛կ կը փորձէր չարիքը զարմա-
նել : Լա Սէնթ-Լիւռսիւղ 15 օրէ ի վեր հաւահանդիստ վերադառնալու
էր անշուշտ... Բայց ասիէ զատ ազացոյց մ'ալ չկայ որ կորսուած
չըլլայ : Թերեւս փոթորիկ մը իր ճաջէն շեղեցուցած է զայն...
Քառամսեայ հաւաղնացութեան մը համար 15օրեայ յապաղումն
ինչ արժէք ունի... Եւ ինչո՞ւ սա Տափյիները ասանկ սուտ լուր
մը տարածեն քաղաքին մէջ... Վհատեցնելու պէտք չկար... :

Երիտասարդ աղջիկը ուշաբերած էր : Անձկանքով մտիկ կ'ը-

նէր, թափանցող աչքերը անոր վրայ սեւեռած՝ իրր թէ ծերունիին հոգւոյն խորքերը կարգաւ ուղած ըլլար:

Բայց նաւազապետ Ֆիւլիփէն խօսակցութեան ձգձգութիւն հոգ չէր ընէր: Իր հաշուետեղանին քով դարձաւ. փայտանօթէ մը բռն մը ոսկի հաֆալէն (65 տանթիմոնց) առաւ ու երկնցուց:

— Ա՛ւ, աղջիկա... և... քա՛ջ կզիր: — Բայց նէ մերժեց ընծան. — Շնորհակալ եմ, բանի մըն ալ պէտք չ'ունիմ... լութի միայն, Տէ՛ր, երբ ընդունիք...:

Եւ տուաւ իր անունը դոր նաւազապետ Ֆիւլիփէն արձանատիքեց իր յուշատետրին մէջ:

— Պառպ Վէնքէլ, Թաննէօս փողոց, Ռօղէսի քարափին մօտ: Յետոյ իր կնգուղը ճակարկն վրայ քաշելով խոնարհութիւն մ'ըրաւ ու մեկնեցաւ... Պառպ Վէնքէլ ուղղակի քաղաք տանող ջրանցքին եզերքը բռնած կ'երթար: Աշնանային օրուան մ'իրիկունն էր: Զրչեղջներէն սպիտակ չոգի մը կը բարձրանար, որ անշուշտ լի քօղի մը նման քաղաքին վրայ կը ծածանէր: Ֆիւլիփէնի հոյսաւ կապ ապարանքին աշտարակիկներուն ընդմէջ, տուներու սրածալը կատարներէն վեր, դիտաշտարակը տխրազգեցիկ օդին մէջ մտացածին կոթողի մը պէս կը բարձրանար: Քարափի երկայնքին վրայ վաճառականներու և նաւաստիներու զբաղկոտ ամբոյս մը կ'երթեւեկէր, և ջրանցքներուն վրայ աշխարհի ամբողջ նաւահանգիստներէն եկող նաւերը ոգեւոր երթեւեկութեամբ մը զկրար կը խաչածեւէին: — Կանթական նաւակներ (péniche), սղանիական գանձանաւեր (galion), ժէներու կարավէլաներ (caravelle), փորթուգալական ցականաւեր (galière) և մոսկովեան քաշտիներ (felongue):

Պառպ Վէնքէլ փութածնմ բաղմութիւնն անգլխտակցաբար կը ձեղքէր: Նաւապարաններն իր քալելուն արգելք կ'ըլլային. լեռնակիրներն իրեն կը դարնուէին ճամբուն վրայ. նաւաստիներ կատակխառն խօսքեր կը նետէին իր հասցէին: Նէ կը քալէր, ոչինչ կը տեսնէր, ոչինչ կը լսէր. լոկ նաւազապետ Ֆիւլիփէնի կարեկցական աղաղակն էր որ իր սրտին մէջ մահուան զանգակի մը հանգոյն կը հնչէր:

Մինութիւն եզերքն հասած, վայրկեան մը կեցաւ, նստաւ. սահմանաքարերէն մէկուն վրայ, որոնց չուրջը նաւերու սլարաններ կը փաթթուին. և յածուն ու մօլորուն նայուածքներով՝ խոկաց, Խոկաց ու յիշեց:

Հո՛ն էր որ ութ ամիսէն քիչ մ'աւելի առաջ Ժիլլիօ Հափքէն զինքն ողջագութեամբ էր վերջին անգամ. հո՛ն էր որ իրենց երջանակութիւնը տակնուվրայող այս ուղեւորութիւնն արգելելու իր գե-

րագոյն ձիւքերը ի դերեւ ելած էին... հո'ն էր որ Լա Սէնթ-Իւռսիւլ խարիսխ կը վերցնէր. Ժիլլիօն նաւու խեղքին վրայ կայնած «ցտե-ստիթիւն» կը պոսար իրեն. և այդ «ցտեստիթիւնն» աւա՛ղ, յա-ւիտենական միաս բարով մը պիտի ըլլար:

Երկուքն ալ որք, Պառպ Վէնքէլ ու Ժիլլիօ Հափքէն շատ պղտիկուց զիրար կը սիրէին:

Երկուքն էին միայն որ իրենց ամբողջ ընտանիքը պիտի կազ-մէին:

Պալւժի այս քաղքին մէջ ուր ամբողջ աշխարհի հարստու-թիւնները կը դիգուէին, առուտութեամբ չզբաղողը հաւասար կրնար ըլլալ միայն: — Ժիլլիօն քաղքի վաճառականական տաղանդայոյզ կեանքէն աւելի ծովային ազատ առտարէղը նախընտրած էր. և ութ տարիէ ի վեր, Ֆիւլթէռի քով կը ծառայէր. այն անհամար նաւատորմին մէջ որ ուկէաներու վրայէն մեծագանձ ու մեծա-ջան ֆլանտրի համբաւը կը տարածէր:

Հիւսիսի մշուշներուն մէջ, Արեւելքի ջինջ երկինքներուն տակ, իր նշանածուհիին պատկերը ազագայ երջանկութեան երազին հետ ամէն տեղ իրեն կը հետեւէր: Հիմակ երկար ատենէ ի վեր ծրագ-րուած միութեան երազի իրականացումին պահն եկած էր, բայց... դժբաղդաբար Ժիլլիօն կը թերանար իր խոստումին մէջ. Ժամադ-բատեղին չէր ներկայանար:

Նախորդ տարին, երկարիկի հաւարչաւէ մը զեռ հազիւ վերա-դարձած, նաւադապեա ֆիւլթէռ իր ամենագեղեցիկ 'նաւուն' Լա Սէնթ-Իւռսիւլի հրամանատարութիւնը Ժիլլիօի շնորհեց Արեւելքի Սանդալաներն երթալու պաշտօնով, այսինքն Ֆլաման ճարտարա-ուեստի արտադրութիւնները փոխանակելու Մարօքի և Թունուզի մուշտակներուն, Եգիպտոսի և Պաղեստինի շաքարեղէններուն եւ Սուրիոյ ոսկեթել զիւղակներուն հետ:

Եւ հակառակ իր նշանածուհիի պաղատանքներուն, ներա չա-րադուշակ նախադրեցումներուն՝ Ժիլլիօ մեկնած էր:

— Վերջին ուղեւորութիւնս պիտի ըլլայ, ըսած էր. քեզի ըս-քանչեւի բաներ պիտի բերեմ. նրբահիւս ու ոսկեկերտ դոհաններ ևւ մարգրիտներ պիտի բերեմ, սրղէս զի մեր հարմիրքին օրը Նոթաբ-Տամի կոյսին արձանէն աւելի գեղեցիկ ըլլաս: Եւ ասիկա արդա-րեւ վերջին ուղեւորութիւնն եղաւ, ուղեւորութիւն մը ուրկէ այլեւս չվերադարձաւ...

Հիմակ Պառպ Վէնքէլ նորէն Ռօդէսի քարափը կը հասնէր: Իրիկուն է, ծովամիգուս (brumeux) մթնոլորտին մէջէն գի-տաշտարակի նուագազանգակին (carillon) երգը կը լսուէր հատիկ հատիկ ու տխրահունջ:

Ատիկա ա՛յն պահն է ուր քաղաքի շէնկոցները կը հանդարտին ու կը լռեն . դործեւալայրերը կը թափառնան , գործաւոր ու վաճառական ամէնքն ալ ընտանեկան օճախը կը քաշուին , մէկ խօսքով ա՛յն պահն է ուր առաւելն իր էրիկը ներս կ'ընդունի :

Եւ մատաղատի ազջիկը կը խորհի թէ պիտի չի համարուէ բոնաւ այս վայելքը : Ինք մինակ էր և միամիտակ պիտի ապրէր մինչև վերջ . . .

Իր նշանածէն կը մնայ քնքուշ յիշատակ մը լսի , չորցած ծովա մամուռ մը զոր վաղամուտիկ Ժիլլիօ Հափքէն հեռաւոր ծովեզրի մը վրայ գտնելով պահած էր իր հոգեհատորին համար , ա՛յն նրբաւարտ ատամներով եզերուած ծովամամուռը , և որ երկու ամիս առաջ , իր վերջին նամակին հետ Արեւելքէն եկող նաւաստիի մը միջոցով Պառպ Վէնքէլի յանձնուած էր :

Եւ անկէ ի վեր մազադաթի ձերմակ թերթիկի մը վրայ տարածած էր ծովային այս զերափշուր տունկը , որուն վրայէն աչքերը չէր վերցնէր բնաւ Վէնքէլ :

Պառպ Վէնքէլ իր աղօտանշոյլ ճրագին առջև աշխատած ատեն իսկ ծովամամուռն իր առջևէն չէր հեռացնէր և իւրաքանչիւր անգամ որ անոր թօշնած ու գունաւոր նրբանուրբ մանրաթիւքերը կը զիտէր , կարծես երիտասարդ ազգական վիշտերը կը թեթեւային :

Սակայն Փօփէրինիլի թանկ մետաքսին վրայ ասեզը կը բանի ու կը բանի , որովհետև Պառպ Վէնքէլ քաղաքին էն հաշակաւոր կարուհին է և իր մասներն ա՛յնքան ճապուկ ու ձկուն էին որ իր շինած սաղնեգործ պերճափայլ շրջագգեստներով պճնուած Պալատի քաղքենի նազեւածեմ ուհիները մէյ մէկ զիցուհի կարծել կուտային :

Բայց երբեմն մետաքսաթիւքը գործաւորութեան մասներուն մէջ կտրելով՝ լքուած գործը գետին կ'իյնայ . մոլորուն մտածումը լաւագին թուիչքով մը կը սլանայ ա՛յն անծանօթ աշխարհներն որոնց ծովափները զիախներով ծածկուած են , իր խցիկի միջնորդը հեծկըտուքներով կը լեցուէր , և չորցած ծովամամուռին վրայ կարգով մերթ դառն արցունքներ կը թափուէին , մերթ ալ վշտոտ ու թացիկ համբոյրներ կը զրուժուէին :

Անցան օրեր ու շաբաթներ : Լա Սէնթ-Իւրսիւլի կորուստը ո՛չ մէկուն համար կասկածիլի բան մ'էր այլևս : Նաւաղապետ Ֆիլիփէն իր նաւուն վերադառնելու ամէն յոյսերը վանած էր մաքէն վերջնապէս : Եւ Պառպ Վէնքէլ մշտնջենի տխրութեան մը պրիւումներով կաշկանդուած՝ իր ամենապիւրիկ հոգեհատորին վերջին յիշատակը անդուլ անդադար գիտելու անդաթ ու դժնդակ վայելքէն զատ ուրիշ սիրտանքի չէր բաղձար :

Բայց եկուք տես որ այս յիշատակն երթալով փճանալու, մեռնելու նշանները ցոյց կուտար: Դիւրաբեկ տունը արցունքներով չափէն աւելի թրջուելէն զատ, ներս շուրթերու փայփայիկ հըպուններուն տակ հիմակ կը սկսէր ուժաթափիլ. ծովամամուռի չորցած մանրաթելերը կը փոշիանային հետզհետէ: Եւ այն աստիճանի տասարդ աղջիկը թանկադին ծովամամուռը պահելու սրտառուչ ներշնչումն ունեցաւ: Եւ խորհեցաւ նախ անոր ամենանուրբ ճիւղերը իր ասեղնաթելով ասուիլ մը վրայ հաստատել: Յետոյ, իր ձեռակերտ ասեղնագործներուն մէջ անոր սիրուն ու հմայիչ ձեւերն ընդօրինակելու, օրինակն առնելու գաղափարն յղացաւ. ա՛յո՛, ա՛յն ասեղնագործներուն մէջ որոնցմով Պալւժի քաղքենի ճոխափայլ ունիւնները կը զարգարուէին: Արդ՝ աւիթը ժպտեցաւ որ նորածնութիւնը (մօտան) նորեկուկ արդուզարդի այդ յաջողութեան շատ տաքուկ ընդունելութիւն մը տայ: Փորթուկալցի Իւզապէլլա աղնուազարմ տիկին, բարձրապատիւ Ֆիլիբ լը Պօն դուքսին ամուսինն, աւաջին անգամ իր արդուզարդը պաճուճեց անով որու օրինակին հետեւեցաւ Պալւժի ամբողջ արքունիքը:

Բայց միակ ասեղով մը դործելու աշխատանքը երկարատեւ ու դժուար կ'ըլլար: Պառպ վէնքէլ բազմաթիւ թելերու միջոցով աշխատելու գաղափարն յղացաւ, որոնց իրը ասեղ պիտի ծառայէին բարձի մը վրայ հաստատուած փայտէ պտըտիկ չամփրիկներ (brochette):

Արդիւնքը հրաշալի եղաւ: Շատ չանցած Պալւժի ժանեակին համբաւը այս հին քաղքի սահմաններէն անդին, դուրսերն ալ տարածուեցաւ:

Ամէն կողմէ, Կանէն, Թուռնուայէն, Պրիւքսէլէն և աւելի հեռուններէն իսկ խնդրանք կար միշտ:

Հարկ եղաւ որ Պառպ վէնքէլ աշկերտներով չըջապատուած՝ անոնց սորվեցնէ իր մեթոտը, ժանեկային նոր սխալէմը:

Բնդհուպ իր մենաւորիկ ու լուիկ բնակարանը զուարթաւթ խօսուընտուքներով պակաս չըլլալ սկսաւ և քիչ քիչ երիտասարդ աղջիկը աշխատութեան սիրոյն մէջ իր վշտի սիրտանքն ու ամուրթումը գտաւ:

Ահա այսպէս է որ մարդկային վիշտէ մը աստուածային արուեստ մը ծնաւ և Պառպ վէնքէլի ՍԻՐՏԸ ժանեակը հնարեց:

Թարգմ. ԱԶՆԻԻ Մ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

ERNEST LAUT

Մամուրէք-իւլ-Ազիզ

ՈՒՒՏԱՒՈՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Գ.

Երուսաղէմ մտած օրերնիս խել չքեղ տեսարանի մը ներկայ եղանք: 400 հոգիէ բաղկացեալ լատին ուխտաւորաց խումբ մը հանդիսաւոր մուտք կ'ընէր Ս. Քաղաքէն ներս և Եաֆաջի դռնէն կ'ուղղուէր թափորով Ս. Գերեզմանը: Մեր մէջ սովորական խօսք մը դարձած է թէ Եւրոպայիք նուազ ջերմեւանդ են: Տեսնելու էր այդ լատին ուխտաւորներու հոգեյոյզ ջերմեւանդութիւնը, հասկընալու համար թէ Եւրոպա դեռ շատ հաւատացեալներ ունի քան որչափ կը կարծուի: Զիթենի վայտէ ահագին խաչ մը՝ այնչափ մեծ որ 50 հոգի կը հովանաւորէին ներքեւը, ուսերնին աւած կ'երթային, երգելով աղօթքներ, մրմնջելով երգեր, և ծեծելով կուրծքերը: Առջեւնէն կ'երթար գրօջակ մը խաչի նշանով: Իրենց բոլորին սիրտերն ալ դարդաբուած էր կարմիր ժապաւէնով խաչով: Ատոր համար այդ ուխտաւորները Խաչակիր կ'ըսուէին:

Լատին կ'ըսուին ընդհանրապէս Երուսաղէմի մէջ Եւրոպայի բոլոր կաթողիկոսները, ինչ աղբէ ալ ըլլան, որովհետեւ պաշտօնապէս Քրիստոնեայ երեք յարանուանութիւններ միայն կը ճանչցուին Ս. Քաղաքին մէջ, Հայ, Յոյն, Լատին: Այս վերջինին կողմէն Փրանչիսկեան կրօնաւորներն են որ կը կատարեն Եւրոպայի քրիստոնէից հոգեւոր պէտքերը և կը ծառայեն Լատինաց վերաբերեալ սրբաւիպերուն մէջ: Ատոր համար աւելորդ է ըսել թէ Փրանչիսկեան միաբանութիւնը մեծ հանդէսով կ'առաջնորդէր Խաչակիրներու կարաւանը երգերով և եկեղեցական զարդարանքներով: Քաղքին բնակիչներէն ստուար բազմութիւն մը խռնուած ճամբուն երկայնքը՝ կը զիտէր այդ հանդիսաւոր անցքը: Մեզ պատմեցին թէ տաքի չանցնիր որ այս տեսարանը քանիցս չկրկնուի, զի այլ և այլ ազգերէ այսպիսի խաչակիրներու կարստաններ յաճախ կուգան Ս. Քաղաքը, յուստ և յերկրպագութիւն Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին:

Բայց մենք դառնանք մեր ուխտաւորութեանը:

Ինչպէս նախորդիւ ըսի, փոխանակ Ս. Յակոբեանց վանքն օթեւանելու, մասնաւոր օթէլ մը իջանք: Գիշերը անցնելուն պէս յաջորդ առաւօտ ամուսնոյս և զաւակներու հետ գացինք մեր (Հայոց) վանքը, թէ Գլխաղիր Ս. Յակոբի մատուռին մեր ուխտն ընելու և թէ Տ. Յարութիւն Ս. Պատրիարքին ու միաբանութեան այցելութիւն տալու:

Առաջին պարտականութիւննիս կատարեցինք մինք մեղի և երկու զաւակնիս Ս. Յակոբի մասնաւոր պաշտպանութեանը յանձ-

նեցինք հոգեկան աղօթքներով և խնդրումքներով, առանց պաշտօնական ընկալեալ սովորութեան հետեւելու որ է մանուկը նախ նուիրել Ս. Յակոբի և յետոյ վանքին գումար մը նուէր տալով իբր թէ ծախու աւնել: Իրաւ իբրեւ ուխտաւոր՝ նորէն տալինք հարկ եղած նուէրը որքան մեր սրտէն ու կարողութենէն կը բըզլուէր, բայց չհասկցուցինք բնաւ թէ զաւակնիս մանկածախի աւանդական արարողութեան ենթարկեր էինք մենք մեղի մատովն ու հոգեւին:

Իսկ Ս. Պատրիարքին այցելելու փափաքնիս չառ դժուարութեամբ և շատ երկար ձգձգումներէ ետք բաւական օրեր յետոյ հազիւ յաջողեցանք կատարել, վասն զի իր փոքրաւոր Աւետիսին կամբը չառնուած՝ կարելի չէ տեսնել ն. Սրբաղնութիւնը: Ծերուհ նազարդ Պատրիարքը իր յառաջացեալ տարիքին բերմամբ՝ Պատրիարքարանի ներսի կողմը փակուած՝ առանձնացած է: Տ. Յարութիւն Պատրիարքին այս ալեղարդ վիճակը զիտնալով ոչ մէկ ուխտաւոր կ'ուզէ նեղութիւն տալ անոր:

Մենք շատ կարճ այցելութիւն մը միայն տուինք, և մեկնեցանք Պատրիարքարանի դռնէն:

Բայց երբ վանքին զանազան կողմերը սրտեցանք, մեծ հիացում զգացինք եղած զանազան նորոգութեանց վրայ, որոնք ուխտաւորաց հինաւորաց թաղերը նոր կերպարանափոխութեան ենթարկեր են: Իմ աստղին ուխտաւորութեան առին այդ թաղերուն մեծ մասը գարշելի բոցներ էին աղտեղութեան, օդի պակասութեան և զաղիր հոտերու: Գէջ ու արեւազուրկ գոիհներ էին պարզապէս, մինչ հիմա տեսանք թէ մեծազոյն մասամբ նորոգուած, լոյսի ու օդի բարիքներով օժտուած բնակավայրեր դարձած էին, որոնք հանգստաւէտ կերպով կրնան պատասխարել մէկ երկու հազարէ աւելի ուխտաւոր: Եւ հարկ չկայ բոլոր թէ բոլոր այդ նորոգութիւնները կատարուած են վերջին 10—15 տարուան մէջ, նախորդ երեւմտից տեսուչ Տ. Դեռնդ վարդապետի շինարար նախաձեռնութեամբը:

Մեր այցելութիւնը Բրիտանի Ս. Գերեզմանին՝ այնքան յուզեց մեր սիրան ու հոգին որ նկարագրելէ աւելի զգալ միայն կըրնանք: Կան սպաւորութիւններ որ կը զգացուին միայն և չեն բացատրուիր: Եւ կը մաղթէի Ծաղիկի աղնիս բնութեյոյններուն և ընթերցողներուն համար՝ այդ ազաւորութիւնը կրել անձաւը Ս. Քաղաքը այցելելով: Ամէն քրիստոնեայ որ իր կեանքին մէջ գէթ անգամ մը տեսած չըլլայ Երուսաղէմ, իրական զազափար չկրնար կազմել անոր և հոն կատարուած անօրինական անցքերուն վրայ՝ որքան ալ դրուածներ և նկարագրութիւններ կարգացած ըլլայ առնոց մասին:

Իսկ երբ Հայ քրիստոնեայն Երուսաղէմ մտնէ, կրկին զգացում միանգամայն կունենայ, առաջին՝ հողեւոր և կրօնական մեծ միութեամբ լինելու, երկրորդ, պարծանքի և գոհունակութեան սաներգործութիւն թէ մեր ամենասիրեցեալ Կայսեր հովանաւորութեանը շնորհիւ ի՞նչ կարեւոր դիրք ու լաժկն կաւելուած է մեզի Ս. Տեղեաց մէջ, որ թողոր օտարներուն նախանձը կը շարժէ: Այս մասին յաջորդ անգամ ընդարձակ կը գրեմ:

ՏԻԿ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ՆԻՆԻՒՆ ՕՐԱԳԻՐԸ

ԵՐԵՒԱՆԻ

Միաձայն, երկձայն, քառաձայն, եռաձայն, ձայն, ձայն, ձայն, զհ... ալ չլերջացաւ... Հիւանդանոցին կանկառներուն պէս բան մըն ալ սա եռաձայնը դարձաւ:

Ժամանակ մը կար ուր բոլոր խորհուրդ-մարմինները կանկառներով կը զբաղէին, հիմա, ալ կարգը եռաձայնինն է: Աջ, ձախ, ամէն կողմ եռաձայն, անվերջ անհատնում:

— Ի՞նչ նորութիւն, եթէ հարցնես բարեկամուհիիդ որ տարիներով չես տեսած,

— Եռաձայն... կը պատասխանէ անմիջապէս սիրուն ժպիտով մը:

Այ այսուհետեւ բանասէրները առատ նիւթ պիտի ունենան, պօլ, պօլ, եռաձայնի տիրացուներուն կենսագրականները թող պատարաստեն, քանի որ օրուան հերոսները անոնք են:

— Կիրակի օր պոռոյտի երթալու նպատակ ունի՞ք կը հարցնեմ բարեկամուհիներուս...

— Օհ... եռաձայնի պիտի երթանք, Գումգալուին դուրսը, աս կիրակի ալ հոն է եռաձայնը, կը պատասխանեն վարդապետ չրթունքներով:

Ամէնուն ճեղքը եռաձայնն է ու միմիայն եռաձայնը...

— Մեր ժամուն եռաձայնը սքանչելի եղաւ,

— Ոչ, մերինը հրաշալի էր պարզապէս:

— Գումգալուինը լսեցի՞ք:

— Անսխալ, հրաշալի մարդուած էին...

— Ղալաթիայինը վսեմ երաժշտութիւն էր:

— Հապա Իսկիւտարի՞նը:

— Աննաման պիտի ըլլայ կ'ըսեն կոր:

— Սալմաթումբուքի տիրացուն մեծ սիւսբուիզ մը պիտի ընէ , հրաշալի եռաձայն մը , հիմակուընէ կը խօսուի կոր արդէն :

— Պէշիքթաշի եռաձայնը , աղջիկներուն շապիկները . . .

— Ա՛հ . . . եռաձայնի անուշութիւններուն վերջին անակնկալներն էին անոնք , բարեկամուհիս . . .

— Այս տարուան գլխարկները ի՞նչ ձեւ պիտի ըլլան արդեօք :

— Եռաձայնի պէս բան մը , սանկ եռանկիւնի ձեւով . . .

— Ժապաւէններուն ո՞ր դոյնը նորաձեւութիւն է :

— Եռաձայնին գոյնը , այսինքն , ամէն գոյներով բան մը . . . :

— Իսկ հազուստի կերպաններուն ո՞րը մօտայ է :

— Եռաձայնի մօտ բոլոր կերպանները :

— Կերակուրներուն ո՞րը կը նախընտրես :

— Անշուշտ եռաձայնով եփուածները . . . :

Ա՛հ , Աստուածնիդ սիրէք , ձեր խունկն ալ ձեզի , ձեր ժամն ալ ձեզի : Նա՛ , սաչափ եղաւ գլխինիս ձեր եռաձայնը , քառաձայնը , խժաձայնը ունկնդրելէն :

Ա՛լ որչափ հինցած տիրացուներ որ կային , կենդանացան , ո՛րքան դաշնակահարներ որ կային , մեծ մայրիկիս տարիքէն մնացած խորաններու ետին օռկերուն ստեղնաշարերը թրթռացնելու ձեւ նարկեցին :

Ու քանի որ օրուան նորութիւնը , օրուան հերոսները մեր տիրացուներն են , այսուհետեւ , ալ ամէն մարդ անոնց նորաձեւութիւններուն պիտի հետեւի :

Լը Պառթիին պէս բաներ մը եղան մեր դպրապետները , սա տարբերութեամբ որ Լը Պառթին՝ իր փողկապներով շահեցաւ համբաւը , մինչ մերինները իրենց եռաձայնովը :

Ասկէ վերջ բոլոր երիտասարդները պիտի հազուին եռաձայնի դպրապետներուն ճաշակին հետեւողութեամբ : Եւ իրենց հազուստին վրայ գաղափար մը տալու համար սանկ պիտի բացատրեն .

— Իմ հազուստիս դոյնը Սալմաթումբուքի դպրապետին դոյնն է :

Այսքան բարձրացում խոստովանեցէք որ առասպելային է :

Եւ խորհիլ որ ատեն մը կար , ուր մարդոց տափակը , ռամիկը որակելու համար ,

— Տիրացու դուն ալ , կը պոռային . . . մինչդեռ հիմակ , ամէնէն իշխան պարոնը , է՛ն մեծահարուստ պանքէսը , խեղճուկ ձկնորսը , օրասպանիկը հաղիւ ճարող ջրկիրը , տիրացու ըլլալու , եռաձայն երգելու միակ և միակ բաղձանքը ունի :

Ատեն մը կար որ վարդագեղ աղջիկները արհամարհոտ ժպիտ մը միայն ունէին տիրացուին հանդէպ , մինչդեռ այսօր . . . եռաձայնին համար միայն սրտերնին կը բարախէ :

Եռաձայնը սոս առաւելութիւնն ալ ունեցաւ որ so և ռէ ճանչցողները պատգամներ բրտաղին, կարծիքներ փոխանակեցին, այսինչին եռաձայնին հաւնեցան, այնինչինը պարսաւեցին:

Եռաձայնը չստեղծուած, չափահաս աղջիկները օժիտնին կը մոտձէին միայն, և մայրերը զանոնք ամուսնացնելու փափարը ունէին լոկ: Այն ատեն չըջանաւարտ պարոնները երկու հարիւր զուրուշնոց պաշտօն մը ունենալ կը ջտնային, և չըջանաւարտ ուհիները ուսուցչութեան վկայական մը կորզելու կ'աշխատէին, խումբադիրները հարմնիքի և յուղարկաւորութեանց նկարագրութիւններով կը բաւականանային, իսկ հիմա, բոլոր աղջիկներուն, բոլոր մայրիկներուն, հայրիկներուն, օրօրոցի պէպէսներուն միակ և սեւեռեալ գաղափարն է եռաձայնը, միայն եռաձայնը:

Ասկէ աւելի զօրաւոր համաճարակ կարելի՞ է հատ մը մատնանշել: Կը մտածեմ որ Հիւանդանոցին հականկիւն էթիւվը բաւական օգտակար պիտի ըլլայ, եթէ գործադրուի այդ համաճարակէն վարակուողներուն համար ալ:

Ն. Ի. Ն. Ի.

ԱԳՆՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ա. Յ. Ն. Թ. Ա. Պ.

Ագնական կրթարանը հաստատուած է 184ին. հանդերձ ոտնմային լիուրի կրթութեամբ կ'ուսուցանէ Օսմաներէն, Հայերէն և Անգլ. լեզուները, նաև Մէճէլլէ, տոհարակալութիւն, քաղ. տընտեսութիւն ու գիտական դասեր:

Կրթարանն իր ծրագիրը այնպէս պատրաստած է որ ընթացաւարտները աւանց քննութեան քաղքիս Կ. Թ. Գօլէճի Freshman կարգը կ'ընդունուին:

Կրթարանը թէև ցորեկօթիկ, կրնայ ամէն տեսակ դիւրութիւններ ընծայել զրտեցի ուսանողաց հանգստութեան: Աւելի մանրամասնութեանց համար զիմել տնօրէնութեան:

ՎՐԻՊԱԿ. — Ծաղիկի այս թիւին խմբագրական յօդուածին խորագիրը պէտք է կարգաւ ՍԱԼՕՆԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ և ոչ թէ Սաղոնի գաղտնիք, ինչպէս դրուած է սխալմամբ:

Յաջորդ թիւով Թէ Ինչպէս պէ՛տ է ամուսնանալ:

Մ Ա Հ
ՎՍԵՄ. ՅԱԿՈԲ ԷՖ. ՄԱՏԹԵՈՍԵԱՆԻ
ՆԱԽԿԻՆ ԱԶԳԱՊԵՏ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆԱՑ ԹՈՒՐԲԻՈՅ

Խորին ցաւով կը ծանուցանենք թէ Բողոքականաց Նախկին Ազգապետ Վսեմ. Յակոբ ԷՖ. Մատթէոսեան կնքեց իր մահկանացուն երկուշաբթի գիշեր, եօթնասուներկու տարեկան հասակին մէջ:

Հանգուցեալը սիրուած և յարգուած անձնաւորութիւն մըն էր մեր մէջ և իր ընկերային բարեմասնութիւններով ծանօթ ամէնուն: Ծնած էր 1833ին Պոլսոյ մէջ և 15 տարեկան հասակին աշակերտած էր Տօքթ. Համլինի վարժարանին, ուր արտակարգ ուշիմութիւն մը ցոյց տուած էր արդէն: 1847էն 1852 կազմարարութեան արուեստը կատարելագործելու համար Ամերիկա մնաց, ուրկէ վերադարձին հիմնեց իր առեւտրական տունը, զգալի յառաջդիմութիւններ ընելով օրէ օր: 1868ին էր որ Հայ-Բողոքականները Ազգապետութեան կոչեցին զինք, պաշտօն մը զոր մինչեւ 1889 շաբունակեց կատարեալ յաջողութիւնով:

Հեղահամբոյր բնաւորութիւն մը ունէր հանդուցեալը և զինքը մօտէն ճաշցողները զիտէին յիշ ի՛նչ պատուական ու բարի սիրտ մը կրէր այդ բարեպաշտիկ անձնաւորութիւնը և ի՛նչ ողջամիտ դաստիարակութիւն մը ստացած էր ի վաղուց: Ո՛չ նուազ ուշադրաւ եղաւ նաեւ հանդուցեալը իրբեւ տիպար ամուսին և հայր, օրինակելի և նախանձելի դաստիարակութիւն մը տալով իր զաւակներուն: Իր ընտանեկան յարկին բոլոր բարեկամները անխտիր զինքը հայր կը կոչէին սրտանց, որովհետեւ ձեռնարտապէս հօր մը գուրդուրանքը կը տածէր նաեւ ամէն անոնց, որոնք իր պատկառելի անձին շուրջը ժողովուած, մտերիմ բարեկամները եղած էին իր վերջին օրերուն: Վերջին տարիներս արդէն բաւական ընկճուած էր հանդուցեալը ֆիզիքսպէս: Իր ողբացեալ Տիկնոջ մօտը ուժգին հարուած մը պատճառած էր սրտին, և Բօթիի իր զաւարազարդ ամարսնոցը չա՛տ անգամ ձմերանոց ալ կ'ըլլար ալեզարդ հիւանդին, որ բնութեան այնքան սիրահար, իր անմոռանալի Տիկնոջ նման, Կղզիի մաքուր օդը կը վնասէր ստէպ, վայրկեանի մը իսկ օգուտը, մե՛ծ վայելք մը և մեծ օգտակարութիւն մը համարելով իր խոնջած մարմինին:

Թոքատապը վերջին հիւանդութիւնը եղաւ իրեն և հակառակ բժշկական դարմաններուն և իրեններուն ա՛յնքան եռանդուն

հողածութեանց, Մատթէոսեան էֆն աւանդեց վերջապէս իր հոգին, Թաքսիմի իր ընակարանին մէջ, իր անհատական և ընկերային պարտականութիւնները լիովի կատարող անձի մը ունեցած դոհունակութիւնով, չրջապատուած իր ազնիւ որդիէն Վահան էֆ. Մատթէոսեանէ, և իր չնորհալի աղջիկներէն Օր. Աղնիւ Մատթէոսեանէ, Տիկին Վարդուհի Յարութիւնեանէ (ծնեալ Յ. Մատթէոսեան) և Օրք. Արաքսի և Անուշ Մատթէոսեանէ:

Իր մահը խորունկ վիշտ մը պատճառեց Մատթէոսեանց բոլոր հաճակիրներուն որոնք անձամբ կամ գրով իրենց ցտակցութիւնը կը յայտնեն հանգուցեալին պարագաներուն:

Տ. Օրմանեան Ս. Պատրիարքը ցաւակցական դիր մը ուղղեց Վահան էֆ. Մատթէոսեանի, և ի դիմաց Ն. Ամենապատուութեան Գեր. Տ. Եղնիկ Մ. Վրդ. Պապական, Պատրիարքարանի պաշտօնէի մը հետ ներկայ գանուեցաւ յուղարկաւորութեան հանգէսին որ տեղի ունեցաւ երէկ իրիկուն ժամը Թին (ը. թ.) մեծ հանդիսաւորութեամբ, Աւետարանականաց փէրիգիւղի գերեղմանատան մատրան մէջ:

Մատուռը չա՛տ նեղ կուգար յուղարկաւորներու ա՛յն խումբ բաղմութեան որուն մէջ կը նշմարուէին մայրաքաղաքի տպարանական, աւետարական, սեղանաւորական, բժշկական, լրագրական ու գրական գաղափարդին պատկանող բազմաթիւ ընտրեալ անձնաւորութիւններ թէ՛ հայ թէ՛ օտարազգի: Ներկայ էին նաև ի մէջ այլոց Ազգապետ Վահ. Յակոբ էֆ. Պոյաճեան, Բերայի աւագերէց Տ. Մկրեան Հայր, Գնալը կղզիի աւագերէց Տ. Գրիգորիոս Հօր կողմէ Տ. Վահան քհնյ., Կրօնական արարողութիւններէ ետք, որոնք կատարուեցան Վեր. Ա. Շմաւոնեանի նախագահութեամբ, Տ. Մկրեան Հայր որ մտերիմն էր հանգուցելոյն, գեղեցիկ և սրտաւուշ դամբանականով մը պատկերացուց հանգուցելոյն կեանքը և ի վեր հանեց անոր առ մայրենի եկեղեցին ունեցած անհուն սէրն ու անոր փառաքը՝ ներմուծուած տեսնելու Հայ. եկեղեցիի հոգեցոնց երգեցողութիւնները՝ անոր բաժանեալ եկեղեցիներուն մէջ: Յետոյ, դամբանականներ խօսեցան նաև Վեր. Շմաւոնեան, Տօք. Կրին և Բրօֆ. ձէճիգեան, ուրիշ վերջ Տ. Եղնիկ Վրդ. «Հոգւոց» մը արտատանեց և ապա բազմաթիւ ծաղկեպսակներով ծածկուած դապաղը առաջնորդուեցաւ Մատթէոսեանց դամբարանը, ուր ամփոփուեցաւ իր ահունոյն շիրմին քով:

Գաղաղը փոքր իջուցուած պահուն ժողովուրդը միաբերան երգեց «Փառք ի փարձունքը, զոր հանգուցեալը ա՛յնքան կը սիրէր, և որ ա՛յնքան յուզիչ տպաւորութիւն մը ըրաւ ներկաներուն վրայ:

Ծաղիկի խմբադրութիւնը խորապէս զգածուած Մատթէոսեանց նման համակրելի և Հայ համայնքին տէնէն պատուարեք ընտանիքներէն մէկուն կրած այս զաւն կորուստէն, իր խորին ցտակցութիւնը կը յայտնէ հանգուցեալին վշտահար զաւակներուն:

ՀԱՅՈՒԱԿԱՆ ՀԱՆՃԱՐ

Մեր նախորդ հարցումին, որ էր

3	3	3
3		3
3	3	3

Սենեակի մը ամէն մէկ պատին վրայ այսպէս Յական զարդ-
կար: Սպասուհին այս 24 զարդերէն մէկը պահեց, ու մնացածները
այնպէս մը կարգադրեց որ դարձեալ ամէն մէկ պատին վրայ Յական
զարդեր կ'երեւային, սակայն մէկ հատ արդարեւ զոգցուած էր,
ի՞նչպէս շարեց անիկա,

Առաջին անգամ ճշգիւ պատասխանած է Պ. Յարութիւն Մի-
քայէլեան, հետեւեալ կերպով

4	2	3
3		2
2	3	4

Ճշգիւ պատասխանած են նաեւ Պ. Պ. Օննիկ Մանուկեան, Սըմ-
բատ Նուպորեան, Արշակ Սիմոնեան, Յ. Ռ. Սարաֆ, Կրիզոր
Խէմպէկեան, Պօղոս Շապուշեան, Ռուբէն Գաղանձեան, Հրանտ
Ամատունի, Մ. Գալֆաեան, Պօղոս Բալասըլըքեան, Զարմայր
Մերկերեան և Օրբ. Աղնիւ Նալպանտեան (Ռօտօսթօ), Հէլէն-Պէա-
թրիս, Շնորհիկ Գ., Լուիզ Աճէմեան և Սիրանոյշ Ֆէրմանեան:

Զորոյդ հարցում

Տիկինը բռնեց սպասուհիին ձեռքէն, տարաւ զայն ուրիշ սեն-
եակ մը: Հոն 28 զարդեր շարուած էին 4 պատերու վրայ, բայց
ամէն մէկ պատին վրայ Յական զարդ միայն կ'երեւար: Ու ըսաւ,

— Գնա՛ միւս սենեակին ալ այս եղանակով զարդարէ, մէն մի
պատի վրայ 3, իսկ չորս պատերուն վրայ 28 զարդ զետեղելով:

Տիկինին պահանջումը կարելի է թէ ոչ:

Սպասուհին զնայ բողբոքել տիկինին ամուսնոյն, սա, խղճամիտ
մարդ, ն'լատի առաւինդիրը և խոստացաւ վճարել իր կողմէն՝ պա-
հանջուած բոլոր զարդերուն արժէքը միայն պահանջելով որ կրցածին
չափ չա՛տ զետեղէ չորս պատերուն վրայ, միշտ Յական ցոյց տալով:

Տիկինին հարցումին ճիշդ պատասխանողին 3 ամսուան Ծաղիկ,
առաւելագոյն զարդ զետեղել կրցողին 6 ամսուան Ծաղիկ, այս
անգամ վրձակաւ, զոհացում տալու համար մեր բաղմամբիւ ըն-
կերցողներուն փափաքին:

ՀՈԶԱԿԱՒՈՐ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Խ Ա Ջ Ի Կ Ժ Ա Մ Կ Ո Ջ Ե Ա Ն

Պօլիս, Պանջե Գաբու Պողաջանիին դեմ, Սթանպոլ խան
թիւ 4, 5, 6,

Մայրաքաղաքիս ատամնաբուժական դասին մէջ պատուաւոր
դիրք մը գրաւող Սաչիկ էֆ. Ժամկոչեան, այս անգամ եւրոպայէն
ու Ամերիկայէն յատկապէս բերել տուած նոր զրութեամբ գործիք-
ներով և իրեն յատուկ եղող ճարտարութեամբ, առանց ոեւէ ցաւ
զգացնելու, ակնթարթի մէջ կր հանէ փոտած և ամէնէն դժուա-
րին ակոսաները: Առջեւի փոտած ակոսաները առանց հանելու ար-
մատներու վրայ կը գծանդէ բնականէն բնաւ տարբերութիւն չու-
նեցող պտուտակաւոր ակոսաներ, Բերնին ետեւի կողմը լեցուիլը
անկարելի եղող արմատներու վրայ, ոսկի կամ բլաթին քուռոններ
կ'անցընէ: Նաեւ քառլուի, բլաթինի, ոսկիի վրայ շարուած տկ-
ուաներ կը չինէ բնականին յար եւ նման:

Սաչիկ էֆ. Ժամկոչեանի սկզբունքն է

Պատուաւորութիւն, Ուղղամտութիւն եւ Մաքրութիւն ինչ որ ան-
հրաժեշտ պայմաններ են ատամնաբուժի մը համար:

Չ Ա Փ Ա Ի Ո Ր Գ Ի Ն

Վկայեալ աղքատագ ճրի

31—50

Գ Ր Ա Տ Ո Ւ Ն

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԳԸԼԸՃԵԱՆ

ԳՐԱՎԱՃԱՌ—ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐ

Ուղղամտութիւն, Բիշով գոհացու

ԳԸԼԸՃԵԱՆ Գրատունը իր գրեւական ճօխ մթերքով Մէարի-
ֆէն արտօնուած Օսմ., Հայերէն, Ֆրանս., Անգլ. եւ Գերմ. դասա-
գրքերու յանձնարարութիւններ կը կատարէ փութով խնամով եւ
գիրամատչելի պայմաններով: Գրատանս սկզբունքն է յաճախոր-
դին շահուն մէջ փնտռել իր արդար չահը: Իր գտած համակրու-
թեան ապացոյցն է իր ուղղամիտ յաճախորդներուն հետզհետէ ա-
ճող մեծ թիւը: Փորձ մը միայն կր բաւէ համոզուելու գրատանո
ճշգրտան եւ ուղղամիտ գործառնութեանց մասին: Հասցէ.

Գրատուն Յովհաննէս Գըլըճեան, Մեծ Նոր-խան, Կ.Պոլիս

50—3

Կ Օ Շ Ի Կ Ի Գ Ո Ր Ծ Ա Ր Ա Ն

Տ. Հ. ԲՕԼԱՔ Ե Ի Ը Ն Կ.

Հ Ի Մ Ն Ո Ւ Ա Շ 1860 թն

Դրեթէ կէս դարէ ի վեր հանրութեան լատահութիւնը գրաւած կօ-
շիկի եւրոպական այս մեծ գործարանը՝ որուն գլխաւոր մթերանոցն է
ՄԻՄԻԱՅՆ ԲԵՐԱ, ՄԵԾ ՓՈԶՈՑ ԹԻԻ 401

կը հայթայթէ արանց, կանանց և տղայոց յատուկ զանազան տե-
սակ կօշիկներ որոնք իրենց չիքութեամբ և տոկունութեամբ կը
գերազանցեն միւս նմանօրինակ վաճառատանց տպրանքները:

Անգամ մը գիմել բաւական է գոհ մնալու համար: 10—12

ՔԱՆՏՐԵՄԻՆԻ

ԳՌԵՄԸ

ԵՒ

ԲՈՒՏՈԱՆ

Բարիգի բժշկական կանա-
ռեն վկայեալ քիմիագետ Մ.
ՖԼԱՍՎԻԻ կողմէ պատրաստը-
ւած:

Քալոտրէմինի բուտան և քոէմը մեծ համարու կը վայելեն
իրենց հաճելի յատկութիւններուն համար: Առանց վերապահութեան
կարելի է ըսել թէ ասոնք այս կարգի պատրաստութեանց ամենէն
գերադանցներն: Քալոտրէմինի քոէմը ամէն տեսակ օճառէ աւելի
լաւ կը մաքրէ մորթը: Երբ ամէն օր գործածուի գեղեցկութիւն,
թարմութիւն և առուգութիւն կ'ընծայէ արտաքին երեւոյթին:
Իսկ քալոտրէմինի բուտան ալ այս գեղեցիկ արդիւնքները կը
լրացնէ, ճերմկցնելով դէմքը բնական կերպով մը:

Այս աննման քոէմը և բուտան կը ծախուի Բերա, Պօն Մառ-
շէ, Կալաթա, Թիւնէլի փողոց Մ. Հիսարի, Սթանպօլ, Եէնի Ճամի,
Մ. Բլէանթէս Հաճօրուլօի եւ Մահմուտ Բաշա, Մ. Բօսթաքի Մի-
խայրիտի վաճառատունները:
2-25

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Հրատարակուեցաւ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

(ԱՄԱՅԷՕՒՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ)

Կը պարունակէ լուսանկարչութեան արուեստին բոլոր դադա-
նիքներուն բացատրութիւնները, ամենավերջին ֆօթօմիլիները, սե-
ւաներկ (Պրօմիլերի գրութիւն)ն, պատկերադարձ քաթօփօսթալներ
պատրաստելու և փափաքուած լուսանկար մը թաշկինակի վրայ
հանելու կերպերն, եւայլն, եւայլն զինն է միմիայն

Յ դանկան

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով և Ս. Դաւթեան գործակա-
նութեան գրասենեակը (Սիրքէճի, Խօրասանճեան խան, Կ. Պօլիս):
Մեծաքանակ գնել փափաքողներու և լուսանկարչական քործիք-
ներու վաճառատանց գոհացուցիչ զեղջ: Դիմել հեղինակին առ
Տիար Յակոբ Յ. Թէրզեան գեղագործ Ատանա:
4-10